

4, en la qual, on diu «Homère» hauria de dir «Hesíode», car aquest és l'autor que apareix al text llatí (*primus Hesiodus Boetius*). La segona és que fariem una esmena al capítol de «Sigles de manuscrits», pàg. 17, on caldria canviar l'antiga numeració del *Guelferbytanus* 4148, que és la del vell catàleg de manuscrits d'O. von Heinemann, *Die Handschriften der Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel*, 1903, per la moderna, Weissenburg 64.

En resum, una excel·lent edició per a inaugurar la nova sèrie dels «Autors llatins de l'Edat Mitjana», a la qual augurem, des d'aquestes planes, un feliç esdevenidor.

Antoni Peris i Joan

D. ESTEFANÍA

M. Val. Martialis epigrammaton concordantia

Fasc. 2º, C, Santiago de Compostela 1980. Monografias de la Universidad de Santiago de Compostela 57; I + pp. 243-561

Hem de saludar amb goig l'aparició en un termini relativament breu del segon volum de les concordàncies de Marcial, que comprèn els lemes corresponents a la lletra C. Entre temps ha aparegut la *Martial-Koncordanz* de E. Siedschlag (Hildesheim - New York, 1979); D. Estefanía, però, ens fa palès a la introducció l'interès de continuar la seva obra, més completa, i fins i tot d'accelerar-ne l'aparició, per tal

d'oferir-la sencera als estudiosos dins de l'any 1982.

Amb afany de rigor encomiable, un fullet addicional ens proporciona una llista d'indispensables correccions i també una sèrie d'afegitons.

Cal, doncs, que celebrem la continuïtat d'un instrument de treball que ens proporciona, d'acord amb el que ja anuncià en el primer volum, contextos extensos, que són més que mai necessaris per a comprendre i valorar un text tan ric de matisos com el del poeta de Bilbilis. Resta, en conseqüència, desitjar que els propòsits de l'autora s'acompleixin en el termini adient.

M. Mayer

J. AVILÉS,

El Tratado «De regibus apostaticis» de Lucifer de Cagliari

Estudio crítico y edición, Barcelona, 1979 (*Studia Latina Barcinonensia* IV), 93 pp.

L'estudi i l'edició que ens ocupa (acèssit al Premi Ciutat de Barcelona d'Investigació) ha estat publicat a *Analecta Sacra Tarraconensia* 49-50 (1976-1977), i n'és, de fet, un extret. És, d'altra banda, una part dels resultats obtinguts per l'autor en la seva tesi doctoral (1977). La necessitat de l'edició és justificada pel professor V. Bejarano en el pròleg, tot destacant l'acurada col·locació dels manuscrits *Vaticanus Reginensis* 133 i *Genovefensis Latinus* 1351, que són a la base

d'aquesta edició i de les divergències envers la de W. von Hartel. La introducció de l'auror esmenta breument la trajectòria històrica del text de Lucifer de Càller i la importància del *Genovefensis* per tal de fixar el text com element de control de *Reginensis*, que guanya autoritat. Assenyala també el que és un dels principals mèrits d'aquest estudi pel que fa al text bíblic recollit en els manuscrits, que esdevé una contribució important a la *Vetus Latina*, puix que en dona a conèixer la versió utilitzada per Lucifer. L'autor fixa també el criteri de formació de l'aparat crític, negatiu amb pas al positiu quan poden haver-hi problemes d'ambigüitat o posats pels comentaris d'estudiosos. En nota trobem la notícia, a la fi de la publicació, de l'edició de G. F. Dierks al *Corpus Cristianorum* (Turnhout 1978), que l'autor no ha emprat en estar la seva pròpia edició en premsa.

La descripció dels manuscrits, d'una rara precisió, ocupa la primera part del tractament de la tradició manuscrita de les obres de Lucifer. En molt poques ocasions podrà disposar un filòleg d'una anàlisi tan exhaustiva que no deixa de banda cap aspecte ni cap indici, i que s'inicia amb una situació cronològica del *Vaticanus Reginensis* 133, en la primera meitat del s. IX. És molt interessant la segona part, on per tal d'establir el *stemma codicum* s'estudia la possible relació de *V* amb l'abadia de Corbie, arribant a un *stemma* que estableix un arquetipus, que pot remuntar-se al segle IV; té una còpia *V* en el segle IX i a l'entorn del segle XI tindria una nova còpia independent el *Corbeiensis deperditus* 245 del qual derivaria el *Genovefensis*

al segle XVI. En un moment on hi ha una certa prevenció per a establir un *stemma* és sempre interessant de veure com un filòleg l'estableix amb senzillesa i una càrrega de prudència i bon sentit, que es manifesta una vegada més en els comentaris crítics que ja precedeixen directament l'edició. Els passatges comentats són més de tres dotzenes, i en aquest comentari hem de dir abans de tot que es posa de manifest la necessitat ineludible de constituir un lèxic complet d'un autor en el moment de fer l'edició, i que aquest lèxic contingui en la mida del possible les variants textuals. Aquest coneixement ha permès a l'autor, que n'havia establert un, de moure's amb agilitat, la qual cosa es tradueix amb una seguretat provada i gens afectada a les seves afirmacions i, d'altra banda, es posa de manifest la parcialitat i els defectes de la col·lecció utilitzada per W. von Hartel. Un sa respecte pel text transmès per la tradició textual és digne de lloança. La *lectio difficilior* o simplement la *lectio* donada per un manuscrit és defensada i no per un conservadurisme apriorístic, ans per un raonament de caire generalment gramatical que avaloren encara més aquesta edició. Cal destacar, per últim, la cura amb què han estat dutes les qüestions relacionades amb el text bíblic i les referents a transcripcions de l'hebreu. Pel que fa a les cites bíbliques i fins i tot al seu reflex sintàctic a Lucifer, hem de convenir que el comentari i l'edició es justifiquen per ells mateixos.

Poc més podem dir, si no volem entrar en un comentari que depassaria el límit d'una recensió, pel que fa a l'edició que segueix els principis que

més amunt hem recollit i que és clara i entenedora en la seva distribució i tipografia. Porta indicació dels folis dels manuscrits, i potser amb un excés de modestia de la paginació de W. von Hartel, que aquesta edició supera i redueix —per què no dir-ho— a una etapa filològica llunyana; a més inclou a peu de text un aparat de cites bíbliques molt moderat dintre de la seva abundositat, el qual no cedeix a ressonàncies. Per acabar, l'aparat és suficient i no deixa en el lector dubtes o ambigüitats sobre les lliçons reals dels manuscrits, o sobre les posicions dels filòlegs.

Des de la Universitat de Barcelona ha quedat demostrat, una vegada més, que el mètode filològic rigorós no exempt d'erudició i un treball acurat i pacient són els ingredients indispensables per aconseguir un treball com el que hem comentat, on es posa de manifest, evidentment, l'acuitat de l'autor.

M. Mayer

J. KLAUSENBURGER,
*Morphologization: Studies
in Latin and Romance
Morphophonology*

Tübingen, Niemeyer, 1979. (Linguistische Arbeiten n.º 71)

El llibre de Klausenburger apareix inserit dins el corrent conegut amb el nom de Fonologia Generativa Natural (FGN), el qual, en els aspectes més substancials, és una vessant oposada a la Fonologia Generativa Transforma-

cional (FGT). Aquesta FGN es troba sistematitzada en el llibre de J.B. Hooper¹: *An Introduction to natural generative phonology*, New York, Academic Press, 1976, per bé que ja està anunciada en treballs anteriors de la mateixa Hooper i, sobretot, de T. Vennemann.

La FGN es distingeix de la FGT, bàsicament, en tres postulats: la qüestió de l'arxifonema, l'oposició de mots vs. morfemes i, de manera molt especial, la qüestió del component fonològic de la gramàtica, on enfront de la unitat propugnada per la FGT sobre la base de regles fonològiques, la FGN distingeix —i això representa el seu postulat bàsic— regles fonològiques condicionades fonèticament, regles morfofonèmiques condicionades morfològicament i regles via, que no són altra cosa que equacions de relació lèxica. La divisió sincrònica pressuposa que les regles morfofonèmiques evolucionen històricament a partir de regles fonològiques a causa del desig que té el locutor de poder interpretar, de manera significativa, les alternances.

Una fita important en el desenvolupament de la FGN és la introducció, per part de T. Vennemann², del concepte d'inversió de regla, cosa que li permet l'establiment d'un tipus especial de morfologització. Segons això una regla com ara

¹ Una crítica ampla i acurada, no solament del llibre de Hooper, sinó també de la concepció de la FGN, es troba a l'article de H. VAN DER HULST, «Recent Developments in phonological theory», *Lingua* 49 (1979) 207-238.

² T. VENNEMANN, «Rule inversion», *Lingua* 29 (1972) 209-242 i «Restructuring», *Lingua* 33 (1974), 137-156.